

Τα αποτελέσματα των νομαρχιακών και δημοτικών
εκλογών

Μία εκλογική και πολιτική αποτίμηση

Α. Τοπική αυτοδιοίκηση – νέος πόλος συγκέντρωσης και άσκησης εξουσίας

Οι θεσμικές παρεμβάσεις του ΠΑΣΟΚ άλλαξαν άρδην το πλαίσιο λειτουργίας της τοπικής αυτοδιοίκησης, στη μεταπολιτευτική περίοδο. Οι αυξημένες αρμοδιότητες, η αύξηση των πόρων της τοπικής αυτοδιοίκησης, η θεσμοθέτηση της εκλογής των Νομαρχών και πρόσφατα ο νόμος “Καποδίστριας”, δημιούργησαν ένα νέο πλαίσιο όχι μόνο για τη λειτουργία της τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά και για την ανάδειξη ενός νέου πολιτικού προσωπικού – του πολιτικού προσωπικού της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Ηδη από τις περασμένες δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές, είχε διαφανεί η τάση αυτονόμησης των τοπικών κοινωνιών και του πολιτικού προσωπικού από τις επίσημες κομματικές επιλογές. Σε πολλές περιπτώσεις (περίπου 20 Δήμους αλλά και σε Νομαρχίες όπως για παράδειγμα η Ηλεία) οι επίσημοι κομματικοί υποψήφιοι, ανεξαρτήτως προέλευσης, ηττήθηκαν. Ήταν αναμενόμενο και προβλέψιμο, ότι το φαινόμενο αυτό θα είχε συνέχεια και θα διέπυνονταν στις πρόσφατες εκλογές. Σε αρκετές νομαρχίες (Λέσβος, Πέλλα, Χανιά) εκλέχθηκαν υποψήφιοι οι οποίοι δεν διέθεταν την επίσημη υποστήριξη των δύο μεγάλων κομμάτων. Πολύ περισσότερο πλαίσιο των νέων Δήμων που συγκροτήθηκαν, οι κομματικές γραμμές ήταν αδύνατο να παρακολουθήσουν τις

τοπικές συμμαχίες, οι οποίες αναπτύσσονταν σε συνάρτηση με υποστηρίξεις από νομαρχιακά ψηφοδέλτια κλπ.

Ετσι εξηγείται εν πολλοίς και το εκτεταμένο φαινόμενο των τοπικών συγκρούσεων και παρεμβάσεων βουλευτών με υποψηφίους. Πρόκειται στην ουσία για μία σύγκρουση ελέγχου των τοπικών δυνάμεων και των τοπικών εξουσιών.

Αυτή βέβαια είναι η μία διάσταση του φαινομένου. Η άλλη διάσταση είναι τα ίδια τα πρόσωπα-υποψήφιοι, οι οποίοι ως φυσικοί πρωταγωνιστές της αναμέτρησης, εισέπραξαν κατά περίπτωση την επιδοκimasία ή την αποδοκimasία, αναλόγως του απολογισμού και της έκτασης της φθοράς (στην περίπτωση που ήδη κατείχαν τα αξιώματα). Η παρατήρηση αυτή αφορά και στους υποψηφίους της ΝΔ. Είναι όμως μικρή η έκταση του φαινομένου για τους υποψηφίους της ΝΔ, ακριβώς γιατί ήταν μικρός ο αριθμός των Νομαρχιών που ήλεγχε.

Ραφαήλ
76%

Β. Η εκλογική συμπεριφορά – τα χαρακτηριστικά της αναμέτρησης

Τα πρόσωπα-υποψήφιοι έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην αναμέτρηση. Υπάρχουν αρκετές περιπτώσεις όπου οι υποψηφιότητες ξεπέρασαν ^{η ωριμότητα των ορίων} τα όρια της κομματικής επιρροής των δυνάμεων που υποστήριζαν τους υποψηφίους. Είναι χαρακτηριστική η περίπτωση των δύο υποψηφίων του ΣΥΝ στο Δήμο Πειραιά και το Δήμο της Θεσσαλονίκης, όπως βέβαια είναι χαρακτηριστική και η περίπτωση των δικών μας υποψηφιοτήτων. Σε κάθε περίπτωση είναι σαφές ότι συμπυκνώθηκαν στις κατά τόπους αναμετρήσεις, οι τοπικές αντιθέσεις, η ιστορία των περιοχών και η εκλογική τακτική των υποψηφίων.

Η ψήφος των πολιτών ήταν κυρίως θετική ψήφος, ψήφος επιλογής των “καταλληλότερων” υποψηφίων. Η προσωπική εικόνα και η αντιλαμβανόμενη δυνατότητά τους να διαχειριστούν τα θέματα της τοπικής αυτοδιοίκησης, είχε όπως είχαμε εγκαίρως επισημάνει, καθοριστική σημασία για την έκβαση των εκλογών.

Σημειώνουμε στο σημείο αυτό ότι τα Ακυρα/Λευκά καθώς και η Αποχή δεν εμφάνισαν αύξηση συγκριτικά με το 1994. Μάλιστα θα λέγαμε ότι τα ποσοστά του 1994 είναι υψηλότερα αλλά στο σημείο αυτό θα πρέπει να είμαστε επιφυλακτικοί λόγω της αδυναμίας σύγκρισης των εκλογικών καταλόγων στις δύο περιόδους (μη εκκαθάρισή τους).

Γ. Το ΠΑΣΟΚ στην εκλογική αναμέτρηση

Οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν γίνονται τώρα, δεν είναι μετεκλογικά συμπεράσματα. Είναι παρατηρήσεις οι οποίες είχαν γίνει εγκαίρως. Γνωρίζαμε ότι το φαινόμενο της αυτονόμησης των τοπικών κοινωνιών και του πολιτικού προσωπικού από το κομματικό σύστημα, είχε ευρύτερη νομιμοποίηση.

Το ΠΑΣΟΚ έπρεπε να απαντήσει εγκαίρως σε δύο βασικά ερωτήματα :

- ✓ Θα ενισχύσει πολιτικά την τάση αυτονόμησης των τοπικών κοινωνιών και του τοπικού πολιτικού δυναμικού ή όχι;
- ✓ Θα επιδιώξει να επαναπροσδιορίσει το χαρακτήρα και το νόημα των εκλογών σε καθαρά αυτοδιοικητική βάση, ή όχι;

Η απάντηση και στα δύο ερωτήματα ήταν αρνητική. Το ΠΑΣΟΚ αποδέχθηκε αμέσως ή εμμέσως τη μετατροπή των δημοτικών εκλογών σε πεδίο καταμέτρησης των κομματικών δυνάμεων. Αποδέχθηκε την λογική των “χρησμάτων”, τον παραδοσιακό τρόπο παρέμβασης στην εκλογική αναμέτρηση και την μετατροπή των εκλογών σε “δεύτερη κάλπη” για την Κυβέρνηση κάτι που έτσι κι αλλιώς θα συνέβαινε αλλά ως φαινόμενο θα ήταν και ήταν, δευτερεύον και περιθωριακό.

Τα αποτελέσματα αυτών των επιλογών δεν ήταν τόσο οι επιπτώσεις στην αναγωγή των αποτελεσμάτων στο κομματικό σύστημα. Το ΠΑΣΟΚ με τις επιλογές του δεν ηττήθηκε στην καταμέτρηση των κομματικών του δυνάμεων. Αυτό έδειξαν τα αποτελέσματα του πρώτου γύρου των νομαρχιακών. Όλες οι αναλύσεις και οι μέθοδοι αναγωγής των αποτελεσμάτων στο κομματικό σύστημα, συνέκλιναν. Οι δυνάμεις που αναφέρονταν στο ΠΑΣΟΚ συγκέτρωσαν ποσοστό **40,0%** περίπου, ενώ το άθροισμα ΝΔ και ΠΟΛΑΝ δεν υπέρεβη το **41,0%** δηλαδή το ποσοστό που συγκέτρωσαν αθροιστικά τα δύο κόμματα στις βουλευτικές εκλογές του 1996.

Ούτε οι δυνάμεις των κομμάτων της ελλάσονος αντιπολίτευσης παρουσίασαν αξιοσημείωτες μεταβολές. Όλοι συμφωνούν ότι τα αποτελέσματα του πρώτου γύρου αν αναχθούν στο κομματικό σύστημα, δίνουν ένα ποσοστό **7,5%** περίπου για το ΚΚΕ (όσο ακριβώς και στις προηγούμενες νομαρχιακές εκλογές), **6,5%** για τον ΣΥΝ και **3,6%** για το ΔΗΚΚΙ. Ειδικά για το ΔΗΚΚΙ θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η εμφάνισή του στις εκλογές ήταν περιορισμένη όχι μόνο σε ποσοστά αλλά και σε αυτόνομες καθόδους (μόνο σε **27** νομαρχίες). Θυμίζουμε ότι η ΠΟΛΑΝ στις νομαρχιακές εκλογές

του 1994 είχε αυτόνομη κάθοδο σε **38** νομαρχίες και είχε συγκεντρώσει ποσοστό **6,2%**.

Η παραπάνω καταγραφή αποτυπώνει και την περιορισμένη έκταση της ψήφου διαμαρτυρίας προς την Κυβέρνηση. Η ψήφος διαμαρτυρίας προς την Κυβέρνηση κυμάνθηκε γύρω στο **3%** στο Λεκανοπέδιο και γύρω στο **1,5%** πανελλαδικά. Αυτό θα πρέπει να γίνει σαφές.

Αυτή η καταγραφή αν έχει κάποια σημασία είναι ακριβώς γιατί μπορεί να διαπιστώσει κανείς τι δεν συνέβη στις εκλογές. Αποδείχθηκε ότι αν κάτι απειλεί το ΠΑΣΟΚ δεν είναι οι περιβόητες συζητήσεις περί ελλείματος από τα αριστερά του ή της κοινωνικής δυσaráσκείας των λαϊκών στρωμάτων.

Το ΠΑΣΟΚ ηττήθηκε όμως, σε δύο άλλα επίπεδα

- ✓ Στο επίπεδο της εικόνας του, ως σύγχρονου κόμματος και του τρόπου με τον οποίο οδηγήθηκε στην συγκεκριμένη αναμέτρηση.
- ✓ Στα αποτελέσματα του δεύτερου γύρου όπου έχασε στις διπλές αναμετρήσεις σειρά νομαρχιών και δήμων, ακριβώς γιατί οι επιλογές του σε πολλές περιπτώσεις δεν διέθεταν ευρύτερες υποστηρίξεις οι οποίες να είναι ανάλογες των εκλογών του 1994.

Το πρώτο σημείο είναι αρκετά σαφές, αλλά ας το κάνουμε σαφέστερο. **Ο**ι ψηφόφοροι που δεν αναγνωρίζονται στη Δεξιά, έχουν σαφώς πιο αυτοδιοικητική λογική, διαθέτουν σαφώς λιγότερη κομματική πειθαρχία. Δεν αντιλαμβάνονται για παράδειγμα, γιατί θα πρέπει να νομιμοποιήσουν με την ψήφο τους το “θεσμό” της διευρυμένης νομαρχιακής αυτοδιοίκησης Αθηνών-

Πειραιά, τον οποίο δεν αναγνωρίζουν με ευκρίνεια. Επιπλέον δεν αντιλαμβάνονται γιατί η μη υπερψήφιση του οιοδήποτε υποψηφίου, θα δημιουργούσε πρόβλημα στην Κυβέρνηση και εν πάσει περιπτώσει, δεν αισθάνονται αρμόδιοι για να το προβλέψουν και να το λύσουν με την ψήφο τους.

Ακριβώς αυτό είναι το σημείο στο οποίο οι προσδοκίες ήταν διαφορετικές. Το ΠΑΣΟΚ έπρεπε να εισέλθει στην προεκλογική μάχη με πολιτικό πλαίσιο για την αναμέτρηση και το χαρακτήρα των εκλογών και όχι με τη λογική της καταμέτρησης των κομματικών δυνάμεων. Αυτό απαιτούσε η αναμέτρηση από ένα σύγχρονο προοδευτικό κόμμα : πολιτικό πλαίσιο που να επιτρέπει ευρύτατες συμμαχίες, ευελιξία χειρισμών και τακτικών επιλογών, νέο σύγχρονο λόγο και άνοιγμα στις τοπικές κοινωνίες.

Γ. Ο δεύτερος γύρος – Η προεκλογική συγκυρία

Η ΝΔ αύξησε τις δυνάμεις της στο δεύτερο γύρο, συγκριτικά με το 1994 κερδίζοντας μαζί με την ΠΟΛΑΝ 27 νομαρχίες (3 με αποκλειστική υποστήριξη ΝΔ), ενώ το ΠΑΣΟΚ 25 (14 με αποκλειστική υποστήριξη ΠΑΣΟΚ). Η εξέλιξη αυτή ήταν αναμενόμενη ως τάση. Είχε εν πολλοίς χαρακτηριστικά εξισσορόπησης των δυνάμεων στην τοπική αυτοδιοίκηση, στην οποία η ΝΔ είχε κινηθεί σε ένα ελάχιστο αριθμό νομών στις προηγούμενες εκλογές του 1994, λόγω της τότε συγκυρίας.

Ταυτόχρονα η χαλάρωση του σχήματος Αριστερά-Δεξιά, επέτρεψε και επιτρέπει την οικοδόμηση συμμαχιών οι οποίες κάποτε ήταν περιορισμένες (αν και πρέπει να τονίσουμε ότι είχαν επιχειρηθεί και στο παρελθόν στις Δημοτικές εκλογές).

Δεν θα πρέπει να παραγνωρισθεί το γεγονός ότι η στρατηγική της κομματικής αναμέτρησης, περιόρισε εξ αντικειμένου τις δυνατότητες των συμμαχιών του ΠΑΣΟΚ.

Η λογική της δεύτερης κάλπης λειτούργησε. Ήταν λοιπόν αναμενόμενη η αύξηση των δυνάμεων της ΝΔ. Νομαρχίες που είχαν κερδηθεί με οριακά ποσοστά στις περασμένες εκλογές άλλαξαν χέρια (πχ. διευρυμένη Δράμας-Καβάλας-Ξάνθης) με μικρές διαφορές.

Παράλληλα υπήρξαν και νομαρχίες που άλλαξαν χέρια ακριβώς λόγω της φθοράς των προσώπων και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις με μεγάλες διαφορές.

Η προσπάθεια κοινωνιολογικής ανάγνωσης των αποτελεσμάτων δεν είναι επαρκής. Δεν εξηγεί για παράδειγμα, γιατί οι Νομαρχίες Κοζάνης ή των Ιωαννίνων και κερδήθηκαν από τον πρώτο γύρο, ενώ χάθηκαν τα Χανιά ή τα Δωδεκάνησα.

Σημειώνουμε ότι βάσει των στοιχείων της έρευνας εργατικού δυναμικού, η Ηπειρος είναι μετά τη Δυτική Μακεδονία, η περιφέρεια με την υψηλότερη ανεργία και όμως εδώ επικράτησαν δύο υποψήφιοι υποστηριζόμενοι από το ΠΑΣΟΚ στον πρώτο γύρο (Ιωάννινα και Θεσπρωτία).

Αλλά ας δούμε και την περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας, της περιφέρειας με την υψηλότερη ανεργία.

Αποτελέσματα νομαρχιακών εκλογών στη Δυτική Μακεδονία (Την περιφέρεια με την υψηλότερη ανεργία στη χώρα)		
Νομαρχία	Α' γύρος	Βουλευτικές 96
Κοζάνη	55,0%*	44,5%*
Φλώρινα	44,2%*	45,4%*
Καστοριά	30,1%**	37,3%**
Γρεβενά	35,1%***	34,9***

*ΠΑΣΟΚ/ΣΥΝ

**ΠΑΣΟΚ

***ΝΔ

Η μόνη περίπτωση στην οποία καταγράφεται απόσταση του ποσοστού υποστηριζόμενου υποψηφίου του ΠΑΣΟΚ από το εκλογικό ποσοστό του 96, είναι η Καστοριά. Σημειώνουμε όμως ότι ακόμη και σε αυτή την περίπτωση, οι λόγοι θα πρέπει να αναζητηθούν στην εκλογική ιστορία των νομαρχιακών αφού ο υποψήφιος κ. Βραγγαλάς είχε συγκεντρώσει ακριβώς το ίδιο ποσοστό (30,2%) και στις νομαρχιακές του 1994 αν και τότε υποστηριζόταν και από τον ΣΥΝ. Ειδικά για τα Γρεβενά αναφέρουμε το ποσοστό του υποψηφίου της ΝΔ, λόγω των υποψηφιοτήτων Πέτσα, Ουζουνίδη που προέρχονταν και οι δύο από το χώρο του ΠΑΣΟΚ αλλά συγκέντρωναν και την υποστήριξη των υπολοίπων κομμάτων.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι σε πάρα πολλές περιοχές τα δημοτικά ψηφοδέλτια είχαν εντελώς αντίθετη συμπεριφορά από ό,τι τα νομαρχιακά στα ίδια εκλογικά τμήματα, αντανακλώντας τον ανταγωνισμό και τις διακριτές υποψηφιότητες.

Όπως έχουμε τονίσει και στο παρελθόν, οι ευθείες κοινωνικές αντιστοιχίσεις στο επίπεδο του πολιτικού ανταγωνισμού, δεν ισχύουν πολύ περισσότερο όταν πρόκειται για εκλογές στην τοπική αυτοδιοίκηση. Το κομματικό σύστημα είναι σχετικά αυτόνομο από τις κοινωνικές διεργασίες. Το “πολιτικό προϊόν” έχει “αξίες” που υπερβαίνουν την γραμμική αντίληψη της ιδεολογικής και κοινωνικής αναγνώρισης ή συσχέτισης με την υποκειμενική ταξική συνείδηση του εκλογέα (αν υποθέσουμε ότι αυτή υπάρχει).

Αν λοιπόν μιλήσουμε για διάσπαση της κοινωνικής συνοχής του ΠΑΣΟΚ, πως θα ερμηνεύσουμε το ποσοστό του κ. Αγγελόπουλου στην Ηλεία; Ως διάσπαση της κοινωνικής συνοχής της ΝΔ; Αλλά ακόμη και αν επιχειρήσουμε να αναγνώσουμε έτσι τα αποτελέσματα, θα διαπιστώσουμε ότι ο κατεξοχήν ευνοημένος, είναι η συντηρητική παράταξη και όχι κάποιοι άλλοι που αυτοπροσδιορίζονται ως οι εκφραστές της κοινωνικής δυσαρέσκειας των ασθενέστερων τμημάτων.

Οι εκλογικές αναμετρήσεις κρίνονται από τη δυνατότητα δημιουργίας πλειοψηφικών ρευμάτων που έχουν κατά συνέπεια διαταξική σύνθεση.

Η συντριπτική πλειοψηφία των πολιτών, τα αχανή μικρομεσαία και μεσαία στρώματα και ιδίως τα νεοαναδυόμενα δυναμικά τους τμήματα, αναζητούν ένα περιβάλλον ευημερίας και ανάπτυξης, ποιότητα υπηρεσιών και ζωής, ορθή διαχείριση του δημόσιου

χρήματος, βελτίωση της θέσης της χώρας στην Ευρωπαϊκή σκηνή, ασφάλεια και ειρήνη.

Τα αιτήματα αυτά έχουν σήμερα σχεδόν καθολικό χαρακτήρα, γιατί αφορούν και στους αγρότες που νοιώθουν ανασφαλείς και απροστάτευτοι, αφορούν και στους συνταξιούχους που θεωρούν ότι το κράτος τους συμπεριφέρεται ως δυνάστης, αφορούν και στις μητέρες που νοιώθουν ότι η παιδεία βαλτώνει και η παραπαιδεία εκτινάσσεται.

Ας πάρουμε την περίπτωση των Δήμων Αθηνών και Θεσσαλονίκης. Οι υποψήφιοι που υποστηρίχθηκαν από το ΠΑΣΟΚ, έχασαν ακριβώς γιατί δεν μπόρεσαν να πείσουν τα μεσαία και ανώτερα στρώματα.

Και ακριβώς εδώ πρέπει να ανατρέξουμε στην προεκλογική συγκυρία. Η υπόθεση Ματέι, δεν ήταν ένα μεμονωμένο αστυνομικό επεισόδιο. Επλήξε το ΠΑΣΟΚ στην “καρδιά” του προγραμματικού του λόγου. Επληξε την εικόνα της Κυβέρνησης στην αξιοπιστία και την αποτελεσματικότητά της. Πολύ περισσότερο από το μεμονωμένο αστυνομικό γεγονός έθεσε σε εθνική κλίμακα το ερώτημα “είναι ικανή η Κυβέρνηση να φέρει σε πέρας τον εκσυγχρονισμό που επαγγέλεται;”. Ολη αυτή η υπόθεση ξετυλίχτηκε σαν ένα κουβάρι με θρυλούμενες δολοφονίες, συγκάλυψη ευθυνών, μια εικόνα που έθετε σε αμφισβήτηση τη δυνατότητα της Κυβέρνησης να σπάσει το φαύλο κύκλο του παρελθόντος.

Μια εικόνα που μετέτρεπε το αίτημα του εκσυγχρονισμού σε “αδύναμη ή αδύνατη” επαγγελία.

Δ. Η μετεκλογική συγκυρία

Αν λοιπόν έχει σημασία η διερεύνηση των αιτίων που οδήγησαν στα αποτελέσματα του δευτέρου γύρου, είναι γιατί πρέπει τώρα να πάρουμε τις σωστές αποφάσεις. Πρέπει τώρα να δούμε τις επιπτώσεις του αποτελέσματος στην κεντρική πολιτική σκηνή. Γιατί θα πρέπει να συμφωνήσουμε όλοι, ότι αν τα αποτελέσματα και η εκλογική συμπεριφορά των πολιτών δευτερευόντως αφορούσαν στην κεντρική πολιτική σκηνή, εντούτοις οι επιπτώσεις τους σε αυτή είναι σημαντικές.

Την επόμενη ημέρα των εκλογών, βάσει του κλίματος που κυριάρχησε στις εκλογές, η αναγωγή των αποτελεσμάτων έγινε και ο τελικός κερδισμένος τουλάχιστον στο επίπεδο των εντυπώσεων, ήταν η ΝΔ.

Ακριβώς στο σημείο αυτό πρέπει να σταθούμε : η απειλή για το ΠΑΣΟΚ, είναι η πιθανότητα διαμόρφωσης εναλλακτικής πρότασης για τη διακυβέρνηση της χώρας και η απειλή αυτή προέρχεται από τη συντηρητική παράταξη.

Ολο και περισσότερο η ΝΔ επιχειρεί να ενσωματώσει στη ρητορία της το αίτημα του εκσυγχρονισμού. Επιχειρεί να πείσει ότι το ΠΑΣΟΚ, δεν είναι σε θέση να φέρει σε πέρας το βασικό και κυρίαρχο πολιτικό αίτημα των πολιτών της χώρας. Έχει αντιληφθεί η συντηρητική παράταξη, ότι όρος για την εκλογική της επιτυχία είναι η εμπέδωση ενός κλίματος αναξιοπιστίας και αδυναμίας της Κυβέρνησης να φέρει σε πέρας τις εξαγγελίες της.

Ο Πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ και Πρωθυπουργός της χώρας Κώστας Σημίτης, αντελήφθη εγκαίρως και αντέστρεψε αυτό το κλίμα.

Μετά το βράδυ της Τρίτης, τίποτα δεν ίδιο, τίποτα δεν είναι όπως χθές. Ο Πρόεδρος δημιούργησε τις προϋποθέσεις μιας ουσιαστικής πολιτικής ενότητας στο Κόμμα.

Εδειξε με τη στάση του ότι η πολιτική ενότητα του ΠΑΣΟΚ είναι εφικτή. Εδειξε ότι η πολιτική ενότητα του ΠΑΣΟΚ μπορεί να κατακτηθεί αν συνειδητοποιήσουμε όλοι τις προτεραιότητες και τα καθήκοντα που έχουμε απέναντι στον Ελληνικό λαό, ως κόμμα εξουσίας, κόμμα που ασκεί τη διακυβέρνηση της χώρας.

Ε. Οι προτεραιότητές μας

Αν οι παραπάνω διαπιστώσεις αποτελούν τη βάση ή έστω την κοινή τομή των εκτιμήσεών μας, τότε μπορούμε να ελπίζουμε ότι το αμέσως επόμενο διάστημα μας ανήκει.

Μπορούμε να ελπίζουμε ότι η δυνατότητα πρωτοβουλιών, η οποία συνεχίζει να μας ανήκει, θα αξιοποιηθεί στις σωστές κατευθύνσεις. Αλλά αυτή είναι η προϋπόθεση: να εγκαταλείψουμε τις διαχωριστικές γραμμές του παρελθόντος, που δεν συνιστούν το έδαφος επίλυσης των σημερινών προβλημάτων.

Το ΠΑΣΟΚ δεν χρειάζεται συγκρούσεις ή συμβιβασμούς άνευ πολιτικού περιεχομένου.

Χρειάζεται τώρα να ενοποιηθούμε πολιτικά, να συμφωνήσουμε για τις πολιτικές προτεραιότητες.

Εχουμε την ευθύνη να δημιουργήσουμε ένα σύγχρονο και αποδοτικό κράτος που θα σέβεται και θα υπηρετεί τον πολίτη.

Χρειάζεται να συμφωνήσουμε ότι είμαστε έτοιμοι να συγκρουσθούμε με κατεστημένες νοοτροπίες και πρακτικές που επιχειρούν να καθηλώσουν τη χώρα.

Η Ελλάδα χρειάζεται ένα σύγχρονο, μεγάλο ΠΑΣΟΚ, με νέο λόγο κοντά στις κοινωνικές διεργασίες, κοντά στα προβλήματα και τις απαιτήσεις των πολιτών.

Μπροστά μας ανοίγεται η προσυνεδριακή περίοδος. Αυτό είναι το μεγάλο μας στοίχημα. Να κατακτήσουμε την πολιτική μας ενότητα. Να αντισταθούμε στη λογική της “τιμαριοποίησης” του ΠΑΣΟΚ.